

adóval sujtjuk az agglagényeket a gyermektelenségért. Ezt már a régi rómaiak is tapasztalhatták, akik a császárok alatt hiába fáradoztak e téren; ugyanígy jártak a franciák is újabban. A fáradtság és gond, melyet a szülőknek gyermekeik okoznak, nem számítható át márkába és fillérbe, tisztán pénzzel nem lehet itt elérni semmit. Ugyanez áll a szociális törvényhozásra, melytől csak akkor várhatunk valamit, ha a szűkölködőt otthonában felkeresi és szerencsétlen viszonyaiból kiragadja. Gúnynak tetszik, ha azt hiszik, hogy az anyák pár márkáért még több gyermeket szülnek, ha már azok is nehezen találnak hajlékra, amelyek megvannak és látnia kell, hogy gyermekei a hátsó lépcsőkön és a sötét udvarokon mindenkinek útjában vannak. Gyakorlati, a szegény- és középosztályt-figyelembevevő birtok- és lakáspolitikai, a munkáskoloniák szaporítása az ipari középpontokban, a szegény nép kitelepítése a nagy város poklából a falura, hol a nap mindenkinek egyenlően süt és a táplálkozás sokkal könnyebb: ezek jöhetnek első sorban tekintetbe, mint szociális-politikai eszközök a születések emelése céljából. Ezen az úton lehet a legbiztosabban és legegyszerűbben küzdeni a csecsemő-halandóság ellen, ami Németországban még mindig nagyobb, mint más országokban és minden évben 1.900.000 újszülöttről 300 ezret elragad. Ha sikerül a csecsemő-halandóságot mint másutt, 10%-ra leszorítani, akkor Németország 100 ezer gyermeket kap ajándékba, melyek mintegy újjászülettek és mibe sem kerülnek. *eg.*

A tehetségesek érdekében. A német tanítóegyesület egyebek között olyan középiskola létesítését is kívánja, amelyben 14 éves vagy idősebb, kiválóan tehetséges népiskolai tanulók 4—5 év alatt szerezhessék meg az érettségi bizonyítványt. Van is némi remény, hogy ez a kívánság valamilyen alakban teljesül. Az ügy érdekében mindazoktól az előkelő állásokat betöltő férfiakról és nőktől, akik 9—10 éves koruknál későbbben jutottak a középiskolába, *Tews* adatokat kér arra nézve: mennyi idő alatt érték el az érettségiig vagy valamely felsőbb osztályba, mily rendkívüli támogatásban részesültek az iskola vagy egyes tanárok részéről, avagy miként akadályozta törekvéseiket az iskola mai szervezete. Szívesen fogad adatokat a magántanítás vagy magániskolák útján történt gyors továbbképzés eseteiről is. Mindezek az adatok nem kevésbé járulhatnak ahhoz, hogy a nekik való életpályákhoz és állásokhoz utat találjanak olyan tehetséges ifjú emberek is, akik a helyi vagy családi körülmények miatt vagy pedig hajlamaik és tehetségeik késői kialakulása miatt annak idejében nem tudtak tovább haladni az iskolában. (*Ztschr. für päd. Psych. und exp. Päd.* 1917: 1—2. sz.) *O. K.*

A tehetségesek haladása. Érdekesen foglalja össze *Fritz Giese* azt a sok kérdést, mely a tehetséges tanulók fejlődésére és fejlesztésére nézve felmerülhet. Kevés gondolata után lehetne joggal pontot tenni. Csupa kérdőjel merül fel lelkünkben. A gyermeklélektan még nem jutott el addig, hogy a felnőttek és gyermekek lelkiéletének összehasonlításában határozott eredményekre vezetett volna. Csak feltételesen érvényes az összehasonlítás mértéke. Másképp nyilvánul a gyermekben pl. a humor, a komikum, mint a felnőttben. A tehetség nemkülönb. Az ú. n. gyermekzseni.

egyéni irritatio folyamánya is lehet minden tartósabb és fejlődésre képes igazi adomány nélkül. Csak annyi látszik bizonyosnak, hogy későbbi tehetségek valamiképen korán alkotó munkára készítetik a gyermeket. A kérdést az iskola keretébe illesztve sem tanulmányozták még eléggé. Vajjon a pubertas előtt fejlesztendő-e a tehetség inkább vagy utána? Vajjon a jeles tanulóban szunnyad-e gyakorlati lehetősége a fejlődésnek? Néhány kísérlet és megfigyelés nyilvánvalóvá tette, hogy a pszichikai vizsgálatok nem minden szunnyadó tehetségre vetnek fényt és az iskola nem nyújthat alkalmat minden tehetség nyilatkozására. Pl. a leendő nagy sebész zsenije mi módon jelentkezhetik az iskola szűk keretében? Vannak fanatikusan egyoldalú tehetségek. Vajjon elsők voltak-e iskolai tanulmányaikban a társadalom későbbi nagyjai? Ki figyelte ezt meg eddig?! A középezt jól elősegíti, istápolja az iskola, a zsenivel szemben azonban mintha tehetetlen volna. És a származás, a környezet, a faj tenyésztő ereje milyen mértékben nyilvánul? Giese e cikkében csak elhatárolni igyekszik az átlagembert (Mittelmensch) a lángésztől (Grenzmensch). Igazi becse annak a tanulmányának lesz majd, melyet mintegy 20,000 tehetséges ember pályafutásának megfigyeléséről fog közzétenni. *Tm.*

Elkalandozások a tanításban. A nevelés elméletét sántikálva követi a gyakorlat. Számtalan szebbnél-szebb elv csak elhangzó szó a pedagógiai vizsgálatok termeiben. Nem ártana életet önteni beléjük és olykor-olykor megvizsgálni, mennyire történik éppen az ellenkezőjük a tanításban és nevelésben. Hirdetjük pl. a férfias önfegyelmzés elvét és ott áll a katedrán a felvigyázó az ő részrehajló krétájával. Az alkotómunkára való törekvést még csírájában is elfojtja a folytonos betanulás szavalás. És mutatósabb a füzet, ha csak jól feldolgozott, betanult anyagot másolnak a tanulók. A síri csend óra előtt, a szavalási óra alatt és a makulátlan füzet egy sívár temető sírkeresztjei ezzel a felírással: «Itt nyugszik az alkotó munka és az önfegyelmzés.» Nem minden mindegy. A részletkérdések aprólékos feldolgozása és megvitatása a gyakorlati életbe való átültetésük módjának megvitatása nincs meg a mi pedagógiai irodalmunkban. Olvasom pl. a Pharusban (1916: 11. f.) Becker cikkét az elkalandozások ellen és gondolom magamban: irigylésre méltó irodalom, ahol tíz oldalon keresztül érnek rá szemére vetni a tanítónak azokat a hibákat, melyeket a tanításban követnek el saját megfegyelmzésük ellen. Az ilyen beoltás a hibák ellen nagyon kívánatos. Tárgyalunk pl. egy költeményt az osztályban. A hős alakja lassan-lassan kibontakozik halvány körvonalakban a mult és a távolság homályából. Vele érez, vele gondolkodik az osztály. És íme, a felolvasó rosszul hangsúlyoz! A tanító félretolja a hőst sejtelmes félhomályába addig, amíg begyakoroltatja a hangsúly szabályait. Vége a hatásnak! Soká tart, míg az áttüzesített fantázia ismét ráveti fényét a lelkesítő alakra. Ha azután véletlenül sugdosni talál valamelyik a szomszédjával, kitor a filippika a fecsegés ösztöne ellen. Hiába folytatják már akkor a tárgyalást... Ez csak egy példa a sok közül. Hányan vétünk így az egységes hangulat, az egységes, egyenes gondolatmenet ellen! Főképen pedig kétféle módon akadályozzuk meg a